

Tomasz Kondraszuk

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Zasady ewidencji w uproszczonych systemach podatku dochodowego w Czechach i Polsce

Wstęp

W dobie globalizacji i gospodarki opartej na wiedzy informacja pozyskiwana w przedsiębiorstwie staje się dla zarządzających cennym zasobem. Odpowiednio zagospodarowana i wykorzystywana stanowi ważny czynnik przewagi konkurencyjnej. W proces tworzenia systemów informacyjnych w przedsiębiorstwach zaangażowane są w sposób pośredni środowiska księgowych, ośrodki akademickie, ministerstwa oraz instytucje regulujące prawo bilansowe i podatkowe. Dotyczy to przede wszystkim zakresu zbieranych informacji w ramach obowiązkowej ewidencji zdarzeń gospodarczych i sporządzanych sprawozdań finansowych.

Uproszczona ewidencja podatkowa jest stosowana w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), który słusznie uważany jest za filar każdej gospodarki. Stąd wszelkie działania na pograniczu finansów i gospodarki ukierunkowane są na wspieranie tego rodzaju prowadzenia działalności. Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią najliczniejszą grupę podmiotów gospodarczych, najszybciej przystosowującą się do zmiennych warunków rynkowych i najłatwiej zmieniającą profil działalności. W warunkach gospodarki rynkowej to sektor MŚP jest siłą napędową do wzrostu gospodarki, zdrowej konkurencji i walki z bezrobociem.

System podatkowy tego sektora postrzegany jest jako ważny czynnik w budowaniu przewagi konkurencyjnej i prowadzeniu działalności gospodarczej w poszczególnych krajach. Charakteryzuje się on zróżnicowaniem form obciążeń podatkowych. Przedsiębiorcy zobligowani są do uiszczania podatków od dochodu, obrotu i majątku, a także składek ubezpieczeniowych. Naturalną reakcją każdego podatnika jest chęć zminimalizowania powstających obciążeń. Zjawisko to zostało opisane między innymi przez Kurkovą [2004]¹. Ma ono charakter

¹ W artykule wskazano możliwe reakcje, szczegółowo opisując zjawisko przeniesienia działalności do innego kraju. Ta legalna forma ucieczki przed podatkiem wykorzystuje zjawisko konkurencyjności podatkowej istniejącej między poszczególnymi krajami.

obiektywny i stwarza przedsiębiorcom możliwości wyboru, tym samym zmuszając poszczególne rządy do poszukiwania właściwych rozwiązań w tym zakresie. Mimo harmonizacji przepisów prawnych oraz dopasowywania ustawodawstwa do standardów europejskich w większości krajów próbuje się poszukiwać rozwiązań w inny sposób. Działania Komisji Europejskiej w zakresie regulacji podatkowych dla MŚP i wypracowane rozwiązania w myśl obowiązujących zasad mają jedynie charakter ogólnych wytycznych i wskazówek, nie stanowią elementu tzw. „twardego prawa” UE. Implementacja poszczególnych rozwiązań do porządków prawnych państw członkowskich zależy przede wszystkim od decyzji każdego z krajów członkowskich UE.

W Polsce od 1 stycznia 2012 roku obowiązują regulacje znowelizowanej Ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej [Dz.U. z 2010 r. Nr 220 poz. 144], ale wciąż toczy się dyskusja nad „pakietem dla przedsiębiorczości” i działaniami ułatwiającymi podejmowanie oraz prowadzenie działalności gospodarczej przez drobnych przedsiębiorców². Sytuację w tym zakresie oraz uwarunkowania prawne i ekonomiczne funkcjonowania w Czechach mikro i małych przedsiębiorstw przedstawiła Kurková [2005, s. 101], według której „czeski rząd podejmuje wiele działań mających wesprzeć rozwój przedsiębiorczości, przygotowując bogatą ofertę programów pomocowych, jak też stwarzając przyjazne biznesowi środowisko prawno-ekonomiczne”.

Te regulacje mogą wpływać w sposób bezpośredni i pośredni na sytuację finansową podmiotów gospodarczych. Finansowanie sektora MŚP stanowi poważne zagrożenie dla ich działalności. Małe firmy najczęściej mogą liczyć tylko na siebie. Ich płynność finansowa zależy od zdolności samofinansowania i realizacji sprzedaży oraz egzekwowania należności za sprzedane produkty i usługi. Często dzieje się to w warunkach niskiej siły przetargowej w stosunku do kontrahentów. Można zaobserwować niedobre praktyki monopolistyczne dużych firm w stosunku do małych.

Niedobory środków pieniężnych małych firm rzadko uzupełniane są środkami zewnętrznymi. Najczęściej dopełnienie stanowią środki własne właściciela i jego rodziny. Umiejętność akumulacji i oszczędzania w momentach nadpłynności finansowej to kolejna ważna zasada w prowadzeniu małej firmy. Myślenie i zarządzanie w kategoriach płynności finansowej dominuje nad myśleniem

² W czasie pisania niniejszego artykułu przepisów ustawy nie stosuje się do działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, a także wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów oraz produkcji wina przez osoby będące rolnikami wyrabiającymi mniej niż 100 hektolitrow wina w ciągu roku gospodarczego. Ta sytuacja może ulec zmianie w związku z planowanym objęciem działalności rolniczej podatkiem dochodowym.

o przychodach i kosztach. Dla małego przedsiębiorcy zysk jest wówczas, gdy osiągnie nadwyżkę finansową, a niedobór środków pieniężnych oznacza najczęściej straty, mimo że ekonomiści, w oparciu o rachunek kosztów, mogą próbować udowodniać coś wręcz przeciwnego.

W takiej sytuacji zbieranie w przedsiębiorstwie informacji o przepływach pieniądza wydaje się z jednej strony naturalne, z drugiej zaś staje się koniecznością w obliczu wyzwań finansowych stojących przed właścicielami małych firm. Skoro płynność finansowa w małym przedsiębiorstwie odgrywa tak ważną rolę w jego sprawnym funkcjonowaniu, to należy dostarczyć narzędzi, które pozwolą na jej planowanie, ewidencję i kontrolę.

Celem opracowania jest omówienie systemu ewidencji na potrzeby podatku dochodowego i możliwości jego zmian w sektorze MŚP w Czechach i Polsce³. Przeanalizowane zostaną formy ewidencji i możliwości czerpania z nich właściwych informacji na potrzeby zarządzania, ze szczególnym uwzględnieniem metody kasowej.

Charakterystyka małych i średnich przedsiębiorstw w Czechach i Polsce z uwzględnieniem ich potrzeb informacyjnych

Wyodrębnianie małych i średnich przedsiębiorstw może się odbywać według różnych kryteriów jakościowych i ilościowych. Wśród kryteriów ilościowych najczęściej spotyka się wielkość zatrudnienia, wielkość obrotów i sumę aktywów. W Czechach i Polsce, określając MŚP, dość powszechnie przyjmuje się definicję wprowadzoną w 1996 roku przez Komisję Europejską, zgodnie z którą kryteriami granicznymi było zatrudnienie do 250 osób, obroty poniżej 40 mln ECU lub ogólny wynik bilansowy do 27 mln ECU przy jednoczesnej ekonomicznej niezależności⁴.

W Polsce za mikroprzedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudnił średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wy-

³ W myśl zaleceń Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw (EKMP, s. 11), że „należy dokonać przeglądu nowych regulacji na szczeblu krajowym i wspólnotowym, w celu oceny ich wpływu na przedsiębiorców i małe przedsiębiorstwa. We wszystkich możliwych przypadkach należy uprościć przepisy obowiązujące w poszczególnych państwach i we Wspólnocie Europejskiej. Rządy państw powinny przyjąć dokumenty administracyjne w postaci przyjaznej dla użytkowników”.

⁴ Piasecki B., Rogut A., Stawasz E., Johnson S., Smallbone D., *Warunki prowadzenia działalności gospodarczej przez MSP w Polsce i krajach Unii Europejskiej*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001, s. 24.

robów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości 2 milionów euro w złotych, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości 2 milionów euro w złotych.

Za małego przedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości 10 milionów euro w złotych.

Za średniego przedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie mniej niż 250 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości 50 milionów euro w złotych, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości 43 milionów euro w złotych.

W Czechach powyższe kryteria wynikają z Ustawy z 11 stycznia 2002 roku o wspieraniu małej i średniej przedsiębiorczości, Dz.U. z 2002 r. Nr 47, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2003 roku, i definiuje małe i średnie przedsiębiorstwa zgodnie z definicją UE dla tego sektora. Ustawa ta również określa formy i dziedziny wsparcia, instytucje udzielające pomocy i zakres programów pomocowych, w ścisłej korespondencji z Ustawą z dnia 1 stycznia 2000 roku o pomocy publicznej, Dz.U. z 2000 r. Nr 59.

Rozróżnienie kryteriów ilościowych dla drobnego, małego i średniego przedsiębiorcy przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Kryteria ilościowe i jakościowe dla małych i średnich przedsiębiorstw w Czechach

Wyszczególnienie	Drobny przedsiębiorca	Mały przedsiębiorca	Średni przedsiębiorca
Liczba zatrudnionych	1–9	10–49	50–249
Suma aktywów lub obrót netto	do 180 000 000 CzK do 250 000 000 CzK	do 180 000 000 CzK do 250 000 000 CzK	do 980 000 000 CzK do 1 450 000 000 CzK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie § 1 i 2 Ustawy z 11 stycznia 2002 r. o wspieraniu małej i średniej przedsiębiorczości, Dz.U. z 2002 r. Nr 47.

W Polsce limity wyrażone są jedynie w euro, co może powodować niespodziewane ich zmiany w przeliczeniu na walutę krajową, pociągające za sobą niekorzystne skutki dla przedsiębiorców. Właściwym rozwiązaniem jest wyznaczenie limitów w walucie krajowej [Kurková 2005, s. 110].

W sektorze MŚP w polskim systemie podatkowym możliwość kształtowania formy podatku dochodowego dotyczy w szczególności przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą jako osoby fizyczne⁵ oraz udziałowców spółek cywilnych i osobowych. W takim przypadku wynik działalności gospodarczej jest opodatkowany automatycznie podatkiem dochodowym od osób fizycznych, ustalany według formuły progresywnej. Inne formy podatku, a więc karta podatkowa, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych oraz podatek dochodowy od osób fizycznych ustalany według formuły liniowej, mogą być stosowane przy spełnieniu odpowiednich warunków oraz wcześniejszym złożeniu deklaracji⁶.

Ze względu na sporządzanie deklaracji podatkowej istnieje konieczność prowadzenia określonej ewidencji⁷. W małym przedsiębiorstwie dostęp do informacji jest jednak znacznie utrudniony, rzadko też pracuje tam fachowa kadra kierownicza. Właścicielami i jednocześnie zarządzającymi przedsiębiorstwem są osoby, które często znajdują się na wytwarzaniu i świadczeniu usług, ale niekoniecznie na ekonomice i finansowaniu firmy. Z tego więc względu nie przywiązują wagi do danych finansowych z przeszłości i nie potrafią budować prognoz na przyszłość. Gromadzą tylko te informacje finansowe, których obowiązek posiadania wymuszają na nich przepisy prawa, dlatego obowiązkowa ewidencja podatkowa ma do odegrania bardzo ważną rolę w systemie informacyjnym każdego małego przedsiębiorstwa. Często jest to jedyne źródło danych o firmie, z którego mogą korzystać interesariusze. Przeważnie jest to również jedyne źródło wiarygodnych danych dla własnych potrzeb, np. biznesplanu w przypadku starania się o kredyt czy dofinansowanie. W przypadku zagrożeń i nagłych niekorzystnych zmian otoczenia, dane takie mogą stanowić pomoc w ocenie sytuacji finansowej i znalezieniu właściwego rozwiązania.

⁵ Zdaniem autora, gospodarstwa indywidualne (wiejskie) również powinny być traktowane jako przedsiębiorstwa osób fizycznych.

⁶ Według Kurkovej [2003, s. 371], „W ramach wspierania prowadzenia działalności gospodarczej przez małe i średnie przedsiębiorstwa, ustawodawcy wprowadzają różne preferencje w zakresie obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych oraz w zakresie opodatkowania. Zmniejszony zakres czynności formalnoprawnych ma skierować zaangażowanie przedsiębiorców na zwiększenie efektywności prowadzonej działalności. Częstokroć zakres ewidencji jest ograniczony do minimum lub wcale jej nie ma, tak by osoby fizyczne prowadzące działalność jednoosobowo miały możliwość we własnym tylko zakresie dokumentowania i prezentowania swojej działalności przed obliczem państwa”.

⁷ W celu ułatwienia prowadzenia ewidencji zdefiniowano pojęcie małego podatnika. Mały podatnik to taki, u którego wartość przychodu ze sprzedaży (wraz z kwotą należnego podatku od towarów i usług) nie przekroczyła w poprzednim roku podatkowym wyrażonej w złotych kwoty odpowiadającej równowartości 1 200 000 euro; przeliczenia kwot wyrażonych w euro dokonuje się według średniego kursu euro ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski na pierwszy dzień roboczy października poprzedniego roku podatkowego w zaokrągleniu do 1000 zł.

W tym kontekście zabezpieczenie płynności rozumianej jako zachowanie zdolności do regulowania bieżących zobowiązań staje się naturalnym zadaniem prowadzonej ewidencji. Kontrola i utrzymanie zdolności płatniczej wymaga wielu informacji i śledzenia operacji przepływów pieniężnych zarówno w przeszłości, jak i tych, które dopiero wystąpią. Pozyskiwanie właściwych informacji finansowych jest jednym z ważniejszych, albo i najważniejszym problemem małego przedsiębiorstwa. W takim przypadku metoda kasowa ewidencji ułatwia bieżącą kontrolę płynności i jednocześnie, jako podstawa opodatkowania zarówno podatkiem VAT⁸, jak i podatkiem dochodowym, pozwala na uniknięcie zatorów płatniczych. Na możliwość wykorzystania metody kasowej w rachunkowości, analizie finansowej i controllingu wskazywał między innymi Kondraszuk [1995a, 1995b].

Formy ewidencji podatkowej w sektorze MŚP w Czechach i Polsce oraz możliwości jej uproszczenia

W Polsce przedsiębiorstwa osób fizycznych⁹, których przychody nie przekraczają 1,2 mln euro rocznie zwolnione są z obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych. W przypadku, gdy wybiorą zasady ogólne opodatkowania dochodu zobowiązane są prowadzić tzw. podatkową ksiązkę przychodów i rozchodów (KPiR)¹⁰. Ewidencji podlegają wówczas operacje gospodarcze, mające wpływ

⁸ Takie rozwiązanie jest dopuszczalne w przypadku małych podatników.

⁹ Podatkowe księgi przychodów i rozchodów będą mogli prowadzić w 2012 roku rozliczający się wg skali lub 19-procentowym podatkiem liniowym podatnicy PIT (osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie, spółdzielnie socjalne), którzy w 2011 roku uzyskali mniej niż 5 293 440 zł (1 200 000 euro × 4,4112 zł) przychodów netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych.

¹⁰ Ciekawej analizy porównawczej KPiR i obowiązującej w Czechach księgowości pojedynczej (prostej) dokonała Kurková [2003, s. 379]. W skład księgowości pojedynczej wchodzi:

- 1) dziennik środków pieniężnych, przeznaczony do ewidencji wpływów i wydatków dokonanych w formie gotówkowej, za pośrednictwem rachunków bankowych, środków pieniężnych w drodze oraz różnic kursowych na środkach pieniężnych w kasie i na rachunkach, jako operacji niepieniężnych;
- 2) księga rozrachunków, przeznaczona do ewidencji należności i zobowiązań w stosunku do innych podmiotów oraz ujmowania czeków wystawionych i przekazanych do inkasa, jak też różnic kursowych nieuregulowanych należności i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych;
- 3) księgi pomocnicze w zakresie pozostałych składników majątku, przede wszystkim:
 - a) ewidencja wartości niematerialnych i prawnych,
 - b) ewidencja środków trwałych,
 - c) ewidencja finansowych składników majątku,

na przychody i koszty przedsiębiorstwa. W ramach tej ewidencji istnieje obowiązek prowadzenia dodatkowo:

- 1) ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych,
- 2) ewidencji wyposażenia,
- 3) kart przychodów pracowników,
- 4) ewidencji sprzedaży,
- 5) ewidencji przebiegu pojazdu niewprowadzonego do ewidencji środków trwałych,
- 6) obliczania zaliczek na podatek dochodowy i ich wpłacania na rachunek urzędu skarbowego.

Kategorie majątkowe ewidencjonowane są w ograniczonym zakresie. Składniki źródeł finansowania pozostają poza obowiązkową ewidencją. Oznacza to, że pozyskanie informacji o stanie płynności finansowej, zapotrzebowaniu na gotówkę, koszcie kapitału oraz zadłużeniu przedsiębiorstwa jest w tym przypadku utrudnione.

Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych mogą stosować podatnicy, których przychody w poprzednim roku nie przekroczyły kwoty 150 tys. euro lub też rozpoczynający działalność gospodarczą. Z zasady tej wyłączone są jedynie wybrane rodzaje działalności wymienione w ustawie. W tej formie opodatkowania

- d) ewidencja zapasów,
- e) ewidencja rzeczowych papierów wartościowych,
- f) ewidencja w celu rozliczenia podatku od towarów i usług oraz księga do celów podatku akcyzowego,
- g) karty różnic w wycenie odpłatnie nabytych składników majątku (dodatnia lub ujemna wartość firmy);
- 4) inne ewidencje, szczególnie:
 - a) karty wynagrodzeń, sumaryczne listy płac,
 - b) karty rezerw obowiązkowych określonych w ustawie o rezerwach w celu ustalenia podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym,
 - c) karty rozliczeń wydatków międzyokresowych.

Uproszczona ewidencja charakteryzuje się brakiem sprawozdawczości finansowej, brakiem obowiązku posiadania zakładowego planu kont i innych obowiązków ewidencyjnych związanych z prowadzeniem ksiąg rachunkowych. Pozostaje jednak obowiązek inwentaryzacji, którą należy przeprowadzić na dzień zamknięcia ksiąg. Na podstawie inwentaryzacji sporządza się następnie sprawozdania w zakresie wykazu składników majątku i zobowiązań (co można by nazwać „małym bilansem”) oraz wykaz przychodów i wydatków, a także wyniku na działalności (w pewnym sensie „mały rachunek zysków i strat”).

Reasumując, autorka stwierdza: „W Czechach w tym zakresie obowiązuje zasada kasowa, podatek płacony jest od faktycznie otrzymanych przychodów (wpłat) pomniejszonych o faktycznie poniesione wydatki (wypłat). W Polsce przychód podlega opodatkowaniu w momencie, kiedy staje się należny, bez względu na termin jego otrzymania, co z pewnością powoduje wiele sytuacji niekorzystnych dla przedsiębiorców” [Kurková 2003, s. 379].

podatek ustalany jest procentowo od zaewidencjonowanych przychodów. Opłacanie podatku zryczałtowanego powoduje obowiązek prowadzenia:

- 1) ewidencji przychodów, będącej podstawą ustalenia podstawy opodatkowania,
- 2) ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych,
- 3) ewidencji wyposażenia,
- 4) kart wynagrodzeń pracowników,
- 5) obliczania zaliczek na podatek dochodowy i ich wpłacania na rachunek urzędu skarbowego.

Zatem prowadzona ewidencja skoncentrowana jest na ustaleniu przychodów, a także, w szcążkowej formie, niektórych kosztów (wynagrodzenia pracowników).

Karta podatkowa jest formą opodatkowania zryczałtowanego, którą mogą opłacać przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie wymienionych w ustawie rodzajów działalności. Wymiar podatku nie zależy w tym przypadku od efektów prowadzonej działalności, a od jej rodzaju, liczby zatrudnionych pracowników oraz ilości mieszkańców gminy, na terenie której owa działalność jest prowadzona. Podatnicy prowadzący działalność opodatkowaną w formie karty podatkowej są zwolnieni od obowiązku prowadzenia ksiąg, składania zeznań podatkowych, deklaracji o wysokości uzyskanego dochodu oraz wpłacania zaliczek na podatek dochodowy. Ewidencje skojarzone z ryczałtowymi formami opodatkowania dostarczają najmniej informacji interesujących przedsiębiorców.

Wybór rodzaju prowadzonych ksiąg (ewidencji) i formy opodatkowania najlepiej żeby był poprzedzony szczegółową analizą skutków w zakresie pracochłonności i kosztów oraz skutków podatkowych. Tego rodzaju analiza powinna być sporządzana corocznie, przed terminami zgłoszenia w urzędzie skarbowym informacji o dokonanych wyborze¹¹.

¹¹ Faktem godnym odnotowania jest to, że Business Centre Club przekazał m.in. Ministerstwu Finansów rekomendacje rozwiązań, które – zdaniem tego resortu – mogą znacznie ograniczyć skalę zatorów płatniczych w Polsce. Wśród postulatów BCC znalazło się m.in. zastąpienie memoriałowego systemu rozliczania podatków dochodowych systemem kasowym. Resort finansów poinformował PAP, że podziela pogląd, iż zatory płatnicze są zjawiskiem niekorzystnym: „Wpływają one negatywnie na stabilność finansową przedsiębiorstw, co w konsekwencji może mieć wpływ również na zdolność regulowania przez nie własnych zobowiązań”. Zdaniem Ministerstwa Finansów, rozwiązanie tego problemu nie jest jednak wyłącznie materią przepisów podatkowych, dlatego nie może on być rozpatrywany tylko przez pryzmat uregulowań podatkowych. Resort uważa, że rozwiązanie kwestii zatorów płatniczych powinno mieć charakter kompleksowy i dotyczyć regulacji wpływających m.in. na skuteczność i szybkość dochodzenia zaległości od kontrahentów. Ministerstwo Finansów wyjaśnia, „że stosowanie zasady memoriałowej przy rozliczaniu przychodów jest powiązane z taką samą zasadą wynikającą z przepisów o rachunkowości. Ponadto, z regułą tą koresponduje memoriałowe rozliczanie kosztów podatkowych, co umożliwia podatnikom – przy ustalaniu dochodu do opodatkowania – uwzględnianie kosztów uzyskania przychodów, które nie zostały jeszcze zapłacone. Ewentualne wprowadzenie zasadniczo odmiennych – od tych

Od 2007 roku zniesiony został obowiązek składania miesięcznych deklaracji podatkowych. Zeznanie podatkowe składane jest za rok podatkowy do końca kwietnia roku następnego. Uwzględniane są w nim dochody (straty) ze wszystkich źródeł przychodów podatnika, opłacone składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, ulgi i odliczenia z wszystkich tytułów, do których podatnik ma prawo. W tym samym terminie podatnik obowiązany jest do dokonania dopłaty podatku, jeżeli kwota wynikająca z rozliczenia rocznego jest wyższa niż wpłacone w ciągu roku podatkowego zaliczki. W przypadku nadpłaty zostanie ona zwrócona w ciągu trzech miesięcy od złożenia zeznania lub zostanie zaliczona na inne wymagalne zobowiązania podatkowe.

Kwestią ważną staje się tryb naliczania i regulowania zaliczek na podatek dochodowy. W Polsce podatnicy muszą odprowadzać zaliczki na podatek dochodowy w terminach miesięcznych. Zaliczki wpłaca się do 20. dnia następnego miesiąca. Dodatkowo ustawodawca dopuścił możliwość odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy co trzy miesiące (zaliczki kwartalne) lub w formie uproszczonej. Mają one na celu poprawę zarządzania płynnością finansową w przedsiębiorstwach. Aby z nich skorzystać, jednostka gospodarcza musi posiadać status małego podatnika lub rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej. W świetle powyższych regulacji w 2010 roku co kwartał podatek mogli wpłacać przedsiębiorcy, u których przychody za 2009 rok nie przekroczyły kwoty 5,067 mln zł, a w 2011 roku podmioty, które w 2010 roku osiągnęły przychody nieprzekraczające 4,736 mln zł¹².

Podatnicy zamierzający skorzystać z możliwości wpłacania podatku raz na trzy miesiące są obowiązani zawiadomić o wyborze tej metody właściwego naczelnika urzędu skarbowego w terminie do 20. lutego.

Wysokość zaliczki na podatek za określony kwartał oblicza się w rachunku narastającym od początku roku podatkowego. Stanowi ją różnica między podatkiem należnym od dochodu osiągniętego od początku roku podatkowego a sumą

przyjętych w rachunkowości – regulacji w tym zakresie skutkowałoby nałożeniem na podatników dodatkowych obowiązków przejawiających się w konieczności prowadzenia podwójnej ewidencji.” Jedną z nich byłaby prowadzona w celach rachunkowych, a druga podatkowych. „Ponadto, kasowe ustalanie przychodów i kosztów uzyskania przychodów mogłoby prowadzić do braku systematycznych wpływów do budżetu państwa z tytułu podatków dochodowych. (...) Minister Finansów, kierując polityką podatkową państwa, musi pogodzić z jednej strony funkcje fiskalne podatków, z drugiej ich aspekt społeczny. W aspekcie fiskalnym najważniejszym zadaniem staje się realizacja zaplanowanych dochodów budżetu państwa”. W informacji zaznaczono, że obecnie nie są prowadzone żadne prace związane z ewentualnymi zmianami w tym zakresie [www.bcc.org.pl, publikacja: 13.06.2012 rok].

¹² Zmniejszenie limitu jest wynikiem przyjęcia niekorzystnego dla przedsiębiorców rozwiązania, a mianowicie wyznaczania limitów w euro a nie w walucie krajowej. Przedsiębiorca, przyjmując kwotę zeszłorocznego limitu na poziomie 5 mln zł w roku, straci uprawnienia małego podatnika.

zaliczek należnych (zapłaconych) za poprzednie kwartały. Przedsiębiorstwo w wyniku zastosowania tej metody płatności zaliczek na podatek dochodowy może osiągnąć korzyść z samego faktu przesunięcia terminu zapłaty zaliczki. Nie płacąc podatku raz na miesiąc, tylko raz na kwartał oszczędza cenny czas i ma możliwość obracania zatrzymanymi pieniędzmi, które należne są organowi podatkowemu. Omówiony sposób płatności podatku sprzyja z pewnością prowadzeniu i rozwojowi działalności gospodarczej.

W systemie polskiego prawa podatkowego występuje również forma uproszczona odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy. Z tej możliwości mogą skorzystać zarówno podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, jak i podatnicy podatku dochodowego od osób prawnych. Podstawą do obliczania zaliczek uproszczonych jest dochód wykazany w zeznaniu podatkowym złożonym w roku poprzedzającym dany rok podatkowy lub w roku poprzedzającym dany rok podatkowy o dwa lata. Według powyższych regulacji, podstawą ustalania zaliczek uproszczonych na 2012 rok będzie dochód wykazany w zeznaniu podatkowym złożonym w 2011 roku za 2010 rok bądź złożonym w 2010 roku za rok 2009, pod warunkiem, że w zeznaniu za 2010 rok dochód ten nie przekroczył kwoty powodującej obowiązek zapłaty podatku wynikającego z pierwszego przedziału skali podatkowej.

W przypadku niewykazania podatku należnego w zeznaniu złożonym za rok poprzedzający rok podatkowy, można wpłacać zaliczki w oparciu o dochód z zeznania złożonego o rok wcześniej. Jeżeli i tam nie wykazano dochodu, nie są możliwe wpłaty zaliczek w uproszczonej formie. Wysokość omówionych zaliczek uproszczonych oblicza się za okresy miesięczne i wpłaca w tych samych terminach, jakie obowiązują podatników, którzy nie korzystają z tej formy rozliczenia. Jednostki gospodarcze, które po raz pierwszy podjęły działalność w roku podatkowym, nie mogą wpłacać zaliczek na podatek w uproszczonej formie.

Zaletą wpłat podatku dochodowego w formie uproszczonej jest to, że podatnik zna obciążenia firmy z tego tytułu i może lepiej planować płynność finansową. Ich ustalenie jest stosunkowo proste i łatwiejsze do kontroli przez organa podatkowe. Wadą płatności stałych zaliczek jest to, że podatnik musi je płacić nawet wówczas, gdy ponosi stratę lub ma nadpłatę. Jest to więc decyzja trudna i wymagająca zastanowienia.

W 2012 roku nie nastąpiły w Polsce istotne zmiany zasad opodatkowania. W związku z zapowiedziami politycznymi oczekiwać ich można w ciągu tego roku, w większości przypadków będą one miały jednak zastosowanie od dnia 1.01.2013 roku¹³.

¹³ Olbrzymim wyzwaniem jest zapowiedziane przez rząd wprowadzenie podatku dochodowego w rolnictwie.

W Czechach podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych stanowi kwota, o jaką przychody osiągnięte przez podatnika w okresie podatkowym przewyższają możliwe do udokumentowania koszty ich uzyskania.

W przypadku podatnika osiągającego w okresie podatkowym dwa lub kilka rodzajów przychodów równolegle, podstawę stanowi suma częściowych podstaw opodatkowania ustalonych według poszczególnych rodzajów przychodów¹⁴.

Jeżeli zgodnie z ewidencją księgową, podatkową lub ewidencją przychodów i kosztów powstaje strata, można ją odliczyć według odpowiednich zasad w kolejnych 5 okresach podatkowych.

W przypadku, gdy podatnik nie dokumentuje poniesionych kosztów uzyskania przychodów, to może je wyliczyć ryczałtowo jako:

- a) 80% przychodów z działalności rolnej, leśnej i prowadzonej w zakresie gospodarki wodnej oraz z działalności rzemieślniczej,
- b) 60% przychodów z działalności gospodarczej, z wyjątkiem działalności rzemieślniczych,
- c) 40% przychodów z innej działalności gospodarczej w myśl odrębnych przepisów, lub przychodów z tytułu korzystania lub udzielenia praw własności przemysłowej lub intelektualnej, praw autorskich, w tym praw pokrewnych oraz przychodów z tytułu wydawania, powielania i rozpowszechniania dzieł literackich i innych na koszt własny,
- d) 30% przychodów z wynajmu nieruchomości, mieszkań i ruchomości.

Podatnik stosujący ryczałtowe koszty uzyskania przychodów prowadzi tylko ewidencję swoich przychodów i należności powstałych w związku z działalnością gospodarczą lub inną zarobkową działalnością wykonywaną osobiście oraz musi prowadzić ewidencję środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, które podlegają amortyzacji.

Od podstawy opodatkowania można odliczyć tzw. niepodlegające opodatkowaniu elementy podstawy opodatkowania (odliczenia od dochodu). Należy do nich wartość darowizn przekazanych na rzecz gmin, jednostek organizacyjnych państwa, osób prawnych mających siedzibę na terytorium Republiki Czeskiej na finansowanie nauki i edukacji, kultury, szkolnictwa, na cele religijne dla zarejestrowanych Kościołów i związków wyznaniowych, na działalność partii politycznych, na działalność w zakresie kultury fizycznej, na policję, służbę zdrowia, ekologię oraz inne cele humanitarne określone ustawą. Podatek od podstawy opodatkowania pomniejszonej o nieopodatkowaną część podstawy opodatkowania oraz odliczenia od dochodu, zaokrąglonej do pełnych setek CZK w dół wynosi 15%.

Istotne z punktu widzenia przedsiębiorczości są również rozwiązania w zakresie amortyzacji. Od 2005 roku wprowadzono skrócenie okresu amortyzowania

¹⁴ Włączając w to działalność rolniczą.

w pierwszych trzech grupach amortyzacji¹⁵. W pierwszej grupie amortyzacyjnej (np. komputery, urządzenia biurowe, samochody osobowe) skrócono okres amortyzowania z 4 do 3 lat, w drugiej (np. samoloty, naczepy, pojazdy silnikowe, traktory) z 6 do 4 lat, a w trzeciej grupie (np. kotły grzewcze, urządzenia klimatyzacyjne, maszyny metalurgiczne) z 12 do 10 lat.

Z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości, istotna jest też możliwość obniżenia podstawy opodatkowania o 10 lub 15% wartości początkowej nowych fabrycznie maszyn i technologii oraz 20% wartości początkowej maszyn dla rolnictwa i leśnictwa. Ulga ta funkcjonuje bez względu na dokonywane odpisy amortyzacyjne.

Interesujące rozwiązanie z punktu widzenia systemu podatkowego, ale również dla tworzenia prawdziwego i rzetelnego obrazu podmiotu gospodarczego stwarza Ustawa z 1 stycznia 1992 roku o rezerwach dla celów ustalenia podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym [Dz.U. z 1992 r. Nr 593]. Do ustawowych rezerw, które mogą wystąpić w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej, należą między innymi rezerwa na remonty środków trwałych, rezerwa na działalność hodowlaną, rezerwa na odmulanie stawów, rezerwa na sanację gruntów dotkniętych wydobywaniem itd.

Obserwując toczące się dyskusje oraz wprowadzane zgodnie z prowadzoną polityką zmiany, trudno jest odmówić państwu czeskiemu zainteresowania małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Wydaje się, że w Polsce również powinniśmy w tej dziedzinie w większym zakresie uwzględniać sugestie i wymogi przedsiębiorców. Zgodnie bowiem z Europejską Kartą Małych Przedsiębiorstw (EKMP) „Systemy podatkowe należy tak dostosować, aby nagradzać sukcesy, zachęcać do rozpoczynania działalności, wspierać ekspansję małych przedsiębiorstw i tworzenie miejsc pracy, a także aby ułatwiać tworzenie i zachowanie ciągłości małych przedsiębiorstw. Państwa członkowskie powinny stosować najlepsze rozwiązania w zakresie podatków oraz osobistych zachęt do działalności” [EKMP, s. 12].

Zakończenie

Niedobór informacji statystycznej w małej firmie powoduje, że ewidencja podatkowa odgrywa w nim szczególną rolę. Z jednej strony stanowi ona obciążenie czasowe i często również kosztowe dla firmy, z drugiej zaś jest źród-

¹⁵ W Republice Czeskiej środki trwałe podzielone są do sześciu (do 31.12.2003 roku pięciu) grup amortyzacyjnych, którym przypisano okresy dokonywania odpisów amortyzacyjnych. Szerzej patrz: K. Kurková, *Ogólne zasady amortyzacji w świetle czeskiej ustawy podatkowej*, [w:] *Zarządzanie i marketing. Aspekty makro- i mikroekonomiczne*, (red.) T. Orzeszko, Prace Naukowe AE nr 26, Wrocław 2003, s. 94–101.

dłem cennych informacji dla kierownictwa firmy i jej właścicieli. Nakłada to konieczność starannego wyboru formy ewidencji. Powinna ona być przyjazna dla przedsiębiorców, prosta i użyteczna w prowadzeniu firmy. Takie warunki może spełniać metoda kasowa.

W Polsce obowiązująca podatkowa ewidencja w formie KPR nie daje możliwości oceny sytuacji finansowej firmy, przez co, w tym zakresie, jest bezużyteczna dla przedsiębiorców. Wprawdzie dopuszczona jest tzw. wersja kasowa ewidencji, ale to tylko nazwa, nie jest to bowiem żadna metoda kasowa. Polega ona jedynie na ujmowaniu kosztów (i tylko kosztów) pod datą wystawienia dokumentu lub zapłaty. Główna różnica z metodą memoriałową dotyczy braku międzyokresowego rozliczenia kosztów.

Metoda memoriałowa jest trudniejsza w prowadzeniu i sprawia firmom wiele kłopotów, ponieważ w sytuacji, gdy wystawiają fakturę, a nie otrzymują zapłatę, kredytują równocześnie i budżet, i nieuczciwych kontrahentów.

W dobie jednolitego rynku europejskiego aktywizacja małych i średnich przedsiębiorstw stanowi jeden z zasadniczych celów polityki ekonomiczno-społecznej UE i ważny czynnik wpływający na założenia jej polityki podatkowej. Porównywanie rozwiązań w Czechach i Polsce jest fragmentem analizy, jaka powinna być dokonana w poszczególnych krajach dla wyboru najlepszych rozwiązań.

Literatura

- KONDRASZUK T., *Próba określania zakresu i przydatności różnych metod księgowania w rachunkowości i analizie finansowej*, Materiały Zjazdu Katedr Rachunkowości, SGH, Warszawa 1995a.
- KONDRASZUK T., *Ocena przydatności różnych metod księgowania z punktu widzenia potrzeb controllingu*, Materiały Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Rachunkowość a proces zarządzania”, Uniwersytet Szczeciński i Akademia Rolnicza w Szczecinie, Szczecin 1995b.
- KURKOVÁ K., *Uproszczone formy ewidencji księgowej na przykładzie Polski i Czech*, [w:] *Historia, współczesność i perspektywy rachunkowości w Polsce*, red. Sojak A., Wydawnictwo UMK, Toruń 2003, s. 371–381.
- KURKOVÁ K., *Ogólne zasady amortyzacji w świetle czeskiej ustawy podatkowej*, [w:] *Zarządzanie i marketing. Aspekty makro- i mikroekonomiczne*, red. Orzeszko T., Prace Naukowe AE nr 26, Wrocław 2003, s. 94–101.
- KURKOVÁ K., *Wydatki towarzyszące polskiemu i czeskiemu przedsiębiorcy po 1 stycznia 2003 roku*, *Finanse, Bankowość, Rachunkowość*, red. T. Misińska, Prace Naukowe AE nr 1012, Wrocław 2004, s. 66–79.
- KURKOVÁ K., *Mate i drobne przedsiębiorstwa w Republice Czeskiej. Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*, *Rozprawy i Studia*, T. (DCXLV) 571, red. A. Bielawska, Szczecin 2005, s. 99–114.

PIASECKI B., ROGUT A., STAWASZ E., JOHNSON S., SMALLBONE D., *Warunki prowadzenia działalności gospodarczej przez MSP w Polsce i krajach Unii Europejskiej*. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001, s. 24.
Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw (EKMP), http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/index.htm.
www.bcc.org.pl

Simplified Income Tax System in the Czech Republic and Poland, with a Particular Emphasis on the Principles of Business Tax Records

Abstract

The purpose of this paper is an attempt to analyze the simplified tax records in the Czech Republic and Poland. In the Czech Republic a cash register for the purpose of determining the tax costs in the SME sector is successfully used. In Poland, according to the author, using NRP does not meet the basic requirements for reducing the tax burden and reducing barriers to the establishment and operation of small businesses.